

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ПРАВА

**«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД
ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»**

Збірник матеріалів Міжнародної науково-
практичної конференції
(м. Одеса, 1 листопада 2024 року)

2024

УДК
341.231.14:355.271(062.552) П68

*Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» О. В. Тодошчака
(наказ № 3177-44 від 08.10.2024 р.)*

Відповідальний редактор – президент Національного університету «Одеська юридична академія», академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України **Ківалов С.В.**
Заступник відповідального редактора – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України **Аракелян М.Р.**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набісвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Гребенюк Дмитро Олегович – PhD, асистент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 75-річчю прийняття Женевських конвенцій про захист жертв війни 1949 року та Міжнародному дню прав людини. 1 листопада 2024 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2024. 539 с.

© НУ «Одеська юридична академія», 2024

© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

- рекомендації для України. URL: <https://jurfem.com.ua/poperedzennya-seksualnogo-nasyilstva-pid-chas-viyny-ta-pokarannya-za-nyogo-rekomendacii-dlya-ukrainy/>
4. Гнатівський М. М., Короткий Т. Р., Хендель Н. В. Міжнародне гуманітарне право. Довідник для журналістів. 2-ге вид., доповн. Одеса : Фенікс, 2015. 92 с.
5. Резолюція про вплив війни проти України на жінок від 5 травня 2022. URL: https://ukraine.europarl.europa.eu/cmsdata/249219/0109_T_The%20impact%20of%20the%20war%20against%20Ukraine%20on%20women%20UA.pdf.
6. Інформаційний портал Цензор.Нет: Насильство щодо жінок в умовах військового конфлікту на сході України. URL: https://censor.net/ua/blogs/1101351/nasilstvo_schodo_jnok_v_umovah_vyiskovogo_konflktu_na_shod_ukrani

Ключові слова: захист прав жінок, резолюція, міжнародні збройні конфлікти, гендерне насильство.

Большакова Ольга Віталіївна

кандидат філософських наук, викладач вищої категорії ВСП Фахового коледжу вимірювань ДУІТЗ

ЗМІНИ УМОВ ОХОРОНИ ПРАЦІ ЖІНОК В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ ЗГІДНО ДІЮЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Запровадження воєнного стану відіграло неабияку роль у регулюванні трудових відносин

взагалі та відносин у галузі охорони праці зокрема. Так, було прийнято спеціальний закон «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 № 2136-IX. Положення вказаного закону дозволяють більш оперативно та мобільно регулювати трудові відносини, відносини з приводу охорони праці, запроваджено нові норми (призупинення дії трудового договору), передбачено ряд гарантій для працівника (можливість розірвати договір у строк, який вказаний у заяві тощо) та роботодавця (можливість звільнення працівника навіть у період його тимчасової непрацездатності тощо) [4]. Тож на теперішній час саме цим законом регулюються основні засади охорони праці жінок щодо відпусток, роботи у нічний час та залучення до суспільно-корисних робіт.

Підкреслимо, що норми законодавства про працю, які суперечать положенням вищевказаного закону, на період дії воєнного стану не застосовуються. Це зумовлено тим, що до гл. XIX КЗпП внесено зміни, якими передбачено, що під час дії воєнного стану діють обмеження й особливості організації трудових відносин [1], установлені Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 р. № 2136-IX.

Водночас, інші норми законодавства про працю, що не суперечать положенням Закону України «Про правовий режим воєнного стану», також можуть/повинні застосовуватися у відносинах між працівником та роботодавцем. Це означає, що Закону України «Про правовий режим воєнного стану» діятиме протягом воєнного стану і втратить

чинність з дня припинення або скасування воєнного стану.

Аналізуючи далі Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 р. № 2136-IX, вбачаємо, що згідно з ст. 9 у період дії воєнного стану дозволяється застосування праці жінок (крім вагітних жінок і жінок, які мають дитину віком до одного року) за їхньою згодою на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах. Тобто цією нормою вносяться виключення до ст. 174 КЗпП, якою, зокрема, передбачено повну заборону застосування праці жінок на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах, крім деяких підземних робіт (нефізичних робіт або робіт по санітарному та побутовому обслуговуванню).

Частина 2 ст. 9 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 р. № 2136-IX встановлює, що працівники, які мають дітей, у період дії воєнного стану можуть залучатися за їхньою згодою до нічних і надурочних робіт, робіт у вихідні, святкові і неробочі дні, направлятися у відрядження [4]. Виключення становлять вагітні жінки і жінки, які мають дитину віком до одного року, особи з інвалідністю, яким за медичними рекомендаціями протипоказана така робота. На період дії воєнного стану такі категорії осіб не залучаються до роботи в нічний час без їх згоди.

Отже, незважаючи на те, що ч.6 ст. 6 вказаного Закону знімається заборона на залучення до робіт у

вихідні, святкові і неробочі дні, нормою статті встановлюються гарантії щодо залучення працівників, які мають дітей до нічних і надурочних робіт, робіт у вихідні, святкові і неробочі дні, направлення у відрядження. Для залучення таких працівників до нічних і надурочних робіт, робіт у вихідні, святкові і неробочі дні, направлення у відрядження необхідно отримати їх згоду. Зазначимо, що нічним вважається час з 10 години вечора до 6 години ранку.

Окрему увагу треба приділити питанню залучення жінок під час воєнного стану до суспільно корисних робіт. Порядок залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 13 липня 2011 року № 753 (далі – Порядок) [3]. Відповідно до Порядку суспільно корисні роботи - види тимчасової трудової діяльності працездатних осіб в умовах воєнного стану, які провадяться для виконання робіт, що мають оборонний характер, ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного, природного та воєнного характеру, що виникли в період воєнного стану, та їх наслідків, задоволення потреб Збройних Сил, інших військових формувань і сил цивільного захисту, забезпечення функціонування національної економіки та системи забезпечення життєдіяльності населення, а також не можуть бути пов'язані з підприємництвом або іншою діяльністю, спрямованою на одержання прибутку, та до яких належать роботи і послуги, що не потребують, як правило, спеціальної професійної підготовки.

До суспільно корисних робіт залучаються

працездатні особи, у тому числі особи, що не підлягають призову на військову службу, які за віком і станом здоров'я не мають обмежень до роботи в умовах воєнного стану (крім працездатних осіб, що залучені до роботи в оборонній сфері та сфері забезпечення життєдіяльності населення і заброньовані за підприємствами на період мобілізації та воєнного часу з метою виконання робіт, що мають оборонний характер).

Надання відпусток також становить одну з головних засад охорони праці. Зазначимо, що у період дії воєнного стану роботодавець може відмовити працівнику у наданні будь-якого виду відпусток, якщо такий працівник залучений до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури. Виключення становлять відпустки у зв'язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку. У свою чергу, якщо працівник не залучений до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури, необхідно врахувати положення Закону України «Про відпустки» [2].

Окрім того під час воєнного стану роботодавець має право збільшити тривалість робочого часу на тиждень до 60 годин. Окрім цього, роботодавець може змінити робочий графік, встановити 6-тижневий робочий тиждень, скоротити відпочинок (тривалість щотижневого відпочинку – не менше ніж 24 години). Відпустка становить 24 дні, проте роботодавець може відмовити в її наданні, якщо працівник працює на підприємстві критичної інфраструктури.

Законодавством закріплено можливість

переведення працівника на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором, без його згоди (крім переведення на роботу в іншу місцевість, на території якої тривають активні бойові дії), хоча й лише для відвернення або ліквідації наслідків бойових дій, а також інших обставин, що становлять або можуть становити загрозу життю чи нормальним умовам життя людей, з оплатою праці за виконану роботу не нижче середньої заробітної плати за попередньою роботою. Єдиною вимогою є відсутність протипоказань у працівника за станом здоров'я. Таким чином, переведення може бути застосовано абсолютно для всіх працівників, включаючи жінок з дітьми.

Отже, на період воєнного часу роботодавець відповідно до ст. ст. 6, 8, 9 і 12 Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 р. № 2136-IX має право, проте не зобов'язаний: по-перше, не дотримуватися вимог ст. 54 КЗпП щодо тривалості роботи в нічний час. Водночас не можна залучати до роботи в нічний час без їхньої згоди: вагітних жінок і жінок, які мають дитину віком до одного року, осіб з інвалідністю, яким за медичними рекомендаціями протипоказана така робота. При цьому вагітні жінки і жінки, які мають дитину віком до одного року можуть бути залучені до роботи в нічний час лише після отримання їх згоди: по-друге, застосовувати працю жінок за їхньою згодою на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах. Водночас, як і раніше, діє заборона на залучення вагітних жінок і жінок, які мають дитину віком до одного року.

Таким чином, впроваджені обмеження більшості трудових прав, закріплених у Конституції України, можливість трудової повинності для працездатних осіб та інші зміни впливають також на працю та права в галузі охорони праці вразливих категорій осіб. Так, відповідно до законодавства України у довоєнний період заборонялося залучати до роботи у нічний час вагітних жінок, жінок з дітьми до трьох років, осіб з інвалідністю дозволялося залучати тільки у разі відсутності медичних протипоказань та за їхньою згодою. Внесеними змінами залишено заборону на залучення вагітних жінок та жінок з дитиною до одного року. Також, передбачена можливість застосування праці жінок на шкідливих, небезпечних, важких роботах, підземних роботах за їхньою згодою. Виключення становлять, як і у випадку з нічною роботою, вагітні жінки та жінки з дітьми до одного року.

Джерела:

1. Кодекс законів про працю: Затверджується Законом № 322-VIII від 10.12.71 ВВР, 1971, додаток до № 50, ст. 375
2. Про відпустки: Закон України від 15 листопада 1996 року № 504/96-ВР (в редакція від 29.07.2023 р.). Відомості Верховної Ради України. 1997. № 2. Ст. 4
3. Про затвердження Порядку залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 липня 2011 р. № 753. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/753-2011-%D0%BF#Text>
4. Про організацію трудових відносин в умовах

воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 року № 2136-IX [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>

Ключові слова: охорона праці, умови охорони праці, охорона праці жінок, охорона праці вразливих груп населення.

Іванова Наталія Георгіївна

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри
іноземних мов Національного університету
«Одеська юридична академія»*

Скакун Вікторія Олександрівна

*здобувачка вищої освіти Національного
університету «Одеська юридична академія»*

ПОРУШЕННЯ ПРАВ ДИТИНИ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ФРАНЦУЗЬКОГО ЧАСОПИСУ LE NOUVEL OBSERVATEUR)

Права дитини — це основа будь-якої цивілізованої системи, особливо в часи збройних конфліктів, коли діти стають одними з найбільш уразливих груп. Згідно з міжнародними нормами, діти мають право на захист, освіту, здоров'я і сімейне життя. Однак, коли починається війна, ці права часто стають недосяжними.

Стаття Марі Ватон (Marie Vaton) "Guerre en Ukraine: Le cauchemar des enfants déportés par la Russie" ("Війна в Україні: Кошмар депортованих дітей") у французькому часописі *LE NOUVEL*

БУРДЮЖА О.М.

Механізми цивільного захисту ЄС: історія становлення та розвитку.....332

Секція № 5**Захист прав найбільш вразливих груп населення*****ДРАКОХРУСТ Т.В., КАМІНСЬКА К.***

Захист прав вразливих категорій населення в умовах збройного конфлікту: виклики, стратегії перспективи..... 340

СЕМЕНОВА М.В., БЕЖАНОВА А.В.

Деякі аспекти розгляду спорів щодо захисту прав і свобод дітей під час дії в Україні воєнного стану345

КОНОНЕЦЬ О.М., РАШКІВСЬКА М. В.

Захист прав жінок в період збройних конфліктів.....353

БОЛЬШАКОВА О.В.

Зміни умов охорони праці жінок в умовах збройного конфлікту згідно діючого законодавства України359

ІВАНОВА Н.Г., СКАКУН В.О.

Порушення прав дитини під час збройних конфліктів (за матеріалами французького часопису Le nouvel observateur) 366

ФЕДОРОВА Т.С., КАРДЬЄВА О.В.

Роль миротворчих сил ООН у захисті прав дітей під час збройних конфліктів371

ФЕДОРОВА Т.С., ФІЛЕВСЬКА Є.

Захист прав жінок під час воєнних дій 375

ФЕДОРОВА Т.С., ЛИНЮК А.І.

Міжнародний досвід щодо доступу до правосуддя для людей із інвалідністю: бар'єри та шляхи їх подолання 380

TAYLOR A.V.

Overview of the mechanisms for protecting women's rights in Qatar 386

ДИМОВ К.Б.

Міжнародно-правові виклики стосовно надання гуманітарної допомоги біженцям та вимушеним переселенцям під час збройних конфліктів 392

ІВАХНЕНКО Є.О.

До дискусії про особливості захисту прав жінок в умовах збройних конфліктів крізь призму міжнародного права 399

БОНДАРЮК О.О.

Міжнародне викрадення дитини одним з батьків в умовах війни405